

بررسی تاثیر واگذاری مسئولیت به فرزند در تقویت اعتماد به نفس

زهرا طحانیان عبدالحی^۱

چکیده

تاثیر واگذاری مسئولیت به فرزند در تقویت اعتماد به نفس، به معنی آنست که کاری که متناسب با سن فرزند باشد را به او محول کنیم. در این پژوهش بیان می شود که خانواده نقش مهمی در شکل گیری شخصیت فرزندان دارد. واگذاری مسئولیت متناسب با سن و توانایی او، به او احساس ارزشمندی و کفایت می بخشد بلکه موجب تقویت مهارت های خودباوری، استقلال و خداباوری می شود. این امر زمانی محقق می شود که والدین با دل سوزی های بی جا مانع از مسئولیت پذیری فرزند نشوند. واگذاری مسئولیت ها، جنبه های مختلف رشد شخصیتی فرزندان، اهمیت برنامه ریزی دقیق و حمایت والدین را در این فرآیند مورد تأکید قرار می دهد. هدف از نگارش این مقاله آگاهی بخشی والدین و تأثیرات مهمی که واگذاری مسئولیت در شخصیت و آینده فرزند دارد.

مقاله حاضر به روش کتابخانه ای، و جمع آوری مطالب بصورت توصیفی و تحلیلی می باشد.

کلید واژه ها

واگذاری مسئولیت، مسئولیت پذیری فرزند، اعتماد به نفس، مسئولیت فرزند، خودباوری.

1. طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها)، ایران، یزد.

پست الکترونیکی: Zahratahanian3@gmail.com

مقدمه

بدون تردید خانواده ها برای تربیت فرزندان خود دغدغه هایی دارند و برای رفع این دغدغه ها به دنبال راهکارهای مناسب هستند. در این میان تعالیم اسلامی راهکارهای ارزشمندی را برای تربیت کودکان ارائه کرده است. این مقاله به بررسی تاثیر واگذاری مسئولیت به فرزند در تقویت اعتماد به نفس او می پردازد. در دنیای پیچیده امروزی، تربیت نسلی توانمند و مسئولیت پذیر، اهمیت زیادی دارد که یکی از موثرترین راه ها برای رسیدن به این هدف، واگذاری تدریجی مسئولیت ها به فرزندان است. این واگذاری مسئولیت فراتر از یک وظیفه بوده و بستر لازم برای رشد و شکوفا شدن استعداد های کودکان را فراهم می آورد. از گذشته، خانواده ها به شکل های مختلف فرزندان را در امور منزل و زندگی شریک می کردند؛ از کمک در کارهای روز مره تا تصمیم گیری های کوچک خانوادگی. این پیشینه ی تاریخی نشان از آن است که، درک عمیقی از نقش محوری مسئولیت پذیری در روند جامعه پذیری و فردیت یافتگی انسان وجود دارد. واگذاری مسئولیت به فرزندان علاوه بر یک عمل تربیتی ساده، سرمایه گذاری بر آینده کودکان است. این فرآیند بستر تحولات عمیق تر رشد درونی (تقویت هویت و سلامت) که شامل تقویت خودباوری، تنظیم هیجانات و افزایش خدا باوری ؛ رشد تعاملی (بهبود روابط و مهارت های اجتماعی) که شامل مهارت های اجتماعی، روابط خانوادگی و مسئولیت پذیری اجتماعی و همچنین رشد عملکردی (توسعه مهارت های عملی و تفکر انتقادی) که شامل مهارت های شناختی، مهارت های اجرایی است را فراهم می کند. حال تحقیق حاضر در پی پاسخ به این سؤال است که تاثیر واگذاری مسئولیت در تقویت اعتماد به نفس چگونه است؟

اهمیت این تحقیق از آن جهت است که طبق مشاهدات فردی در سطح جامعه و خانواده به دلیل مشغله های کاری و زندگی شهری، والدین از دادن مسئولیت به فرزند خودداری می کنند که این مسئله یکی از عوامل عدم مسئولیت پذیری فرزند به شمار می آید.

به نظر می رسد چنانچه در زمینه واگذاری مسئولیت به فرزند تحقیق انجام نشود پیامد های احتمالی نظیر وابستگی، عدم داشتن قدرت در حل مسئله، کاهش ابتکار، انزوا و تنبلی را در پی خواهد داشت. در زمینه واگذاری مسئولیت به فرزند پژوهشهای متعدد صورت گرفته اما پژوهشی که دقیقاً مطابق با این عنوان باشد یافت نشد ولی پژوهشهای مرتبط به این ترتیب است.

کتاب آموزش مسئولیت پذیری به کودکان در سال ۱۳۹۸ از لیلا بنائیان به موضوع بازی درمانی پرداخته و بنده به رشد درونی حاصل از مسئولیت.

کتاب مسئولیت و سازندگی: روش تربیتی اسلام در سال ۱۴۰۳ از علی صفائی حائری به موضوع مسئولیت و شکل گیری شخصیت فرد با روش تربیت اسلامی پرداخته و بنده به استقلال و خود باوری در پرتو مسئولیت پذیری می پردازم.

پایان نامه مقایسه ناگویی هیجانی، مهارت های اجتماعی و مسئولیت پذیری در فرزندان خانواده های تک فرزند و چند فرزند در سال ۱۴۰۳ از زهرا رضایی به بررسی مسئولیت از دیدگاه روان شناسان پرداخته بنده به مسئولیت پذیری فرزندان از دیدگاه آیات و روایات می پردازم.

پایان نامه بررسی تاثیر سبک های مدیریت کلاس و سبک تربیتی خانواده بر مسئولیت پذیری دانش آموزان در سال ۱۴۰۳ از اعظم اسدی اله آبادی به ایجاد حس مسئولیت پذیری در مدرسه و میان دانش آموزان پرداخته و بنده به تاثیر این حس در به کمال رسیدن و تعالی شخصی انسان می پردازم.

مقاله رابطه سبک فرزند پروری والدین و شخصیت کودکان و مسئولیت پذیری دانش آموزان در خانواده های چند فرزند در سال ۱۴۰۳ از الهام قلی نژاد به اهمیت تعاملات والد و کودک و تاثیرات آن بر توسعه اجتماعی و تحصیلی کودکان تاکید دارد و بنده به بررسی نقش خانواده و آموزش های والدین در شکل گیری شخصیتی با عزت نفس و خود باور خواهم پرداخت.

مقاله نقش والدین در مسئولیت پذیری فرزندان در سال ۱۴۰۲ از زینب دیندالو و کبری نیازمند به بیان نقش جامعه و خانواده در مسئولیت پذیری می پردازد و بنده به تقویت اعتماد به نفس با کسب موفقیت در انجام مسئولیت.

۱: واگذاری مسئولیت سبب رشد درونی و زمینه ساز تقویت اعتماد به نفس

رشد درونی بخش مهمی از اتفاقاتی است که در طول زندگی فرزند رخ می دهد و باعث می شود وی خودش را بهتر بشناسد و برای پیشرفت و تعالی خودش گام بر دارد. در یک تعریف بیان شده است که رشد درونی تمایل فرزند برای اقدام به بهبود عملکرد خود در یکی از حوزه های زندگی، به کمک کسب مجموعه ای از مهارت ها است. در واقع اقدام در راستای رشد درونی، نشان دهنده توجه و علاقه ی فرزند به تغییر و رشد در زندگی خویش است؛ همچنین برای رفتارهای او در زمینه های خاص، کاربرد دارد. در تعریفی دیگر، رشد درونی را توانایی فرزند برای پیشرفت و اعتلای خود در راستای تبدیل شدن به انسانی با عملکرد بهتر و دستیابی به خودشکوفایی و رسیدن به اهداف، می دانند. پس می توان بیان کرد که رشد درونی به روش های گوناگونی، برای بهبود و ارتقای ویژگی ها، رفتارها، واکنش ها و مهارت های فرزند، اشاره می کند برای مثال آموزش مهارت مدیریت خشم، تقویت ویژگی مسئولیت پذیری، یادگیری مهارت های جدید و غیره.

انسان باید استعداد و توانایی های خود را ارتقا دهد تا به کمال برسد و این امر زمانی محقق می شود که مسئولیت پذیری از دوران کودکی در شخصیت فرزند شکل گرفته باشد. از دستاوردهای مهم رشد درونی می توان به افزایش خود باوری در فرزند اشاره کرد:

الف- افزایش خود باوری

خود باوری به معنای شناخت و درک توانایی ها و استعدادهای کودک است. انسان هایی که مسئولیت زندگی خود را پذیرفته اند می توانند با به کارگیری توانایی های خود، شرایط زندگی یشان را بهبود بخشند و به موفقیت های بیشتری دست یابند که محقق شدن این امر باعث بالا رفتن سطح خودباوری در کودک خواهد شد.

خود شناسی و درک حقیقت و شناخت نیرو و استعداد خویشتن، از مسائل مهم زندگی کودک است و در تعیین راه و روش زندگی او نقش اساسی ایفا می کند. هرکس باید بداند چه توان و نیرویی در وجود او نهفته است و چه ویژگی هایی دارد تا با شناخت و به کار گیری آنها به کمال مطلوب زندگی دنیا و آخرت دست یابد. اگر انسان به واقعیت های وجودی زندگی خود پی ببرد و نسبت به خود، آگاهی کامل پیدا کند، نوعی حس خود باوری و اعتماد به نفس در او پدید می آید و باور می کند که می تواند برای رشد و پیشرفت فردی و اجتماعی خود، منشأ خدمات بسیاری باشد.

در اشعاری منسوب به امام علی علیه السلام آمده است:

أَتَزَعَمُ أَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ وَفِيكَ أَنْطَوَى الْعَالَمُ الْأَكْبَرُ. (آیا تو می پنداری موجود ضعیف و ناچیزی هستی؟ چنین نیست، بلکه وجود تو نمادی از عالم کبیر؛ یعنی جهان هستی است).

آنچه در جهان هست، به نوعی در وجود انسان تعبیه شده و به کار رفته است. پس انسان نباید خود را کوچک بشمارد و ظرفیت های وجودی خویش را نادیده بگیرد. مادر می تواند این حس را از آغاز کودکی

برای انجام این روش ها توسط والدین به بهترین وجه و شکل ممکن لازم است آن ها با یک دیگر هماهنگ باشند بدین ترتیب دستوراتی که از طرف مادر صادر می شود و یا روش هایی که از طرف پدر به کار گرفته می شود توسط سایر افراد خانواده تأیید شود (حسینی نژاد، ۱۴۰۰، ص. ۱۰۲، ۱۰۴).

الف-۲): تفکر خلاق

زمانی که والدین مسئولیت های محوله به کودکشان را در مکان، زمان و شرایط مختلف تنوع بخشند و با آموزش به کودک و بالا بردن قدرت حل مسئله در کودک به وی در انجام مسئولیتش یاری رسانند؛ ذهن کودک با راه های متنوعی برای انجام سریع تر و ساده تر مسئولیت هایش آشنا می شود. او با این روشها خو گرفته و موجب بالا رفتن خلاقیت در وی می شود؛ که ثمره آن بالا رفتن اعتماد به نفس در او جهت انجام هرچه بهتر و سریع تر مسئولیت هایش می شود.

در برخی مواقع، افراد از توانایی و استعداد بالایی برخوردارند، اما جرئت، شهامت و اعتماد به خود را ندارند و فکر می کنند نظر آنها اشتباه است و حتی از بیان آن خودداری می کنند. این نگرش سبب می شود خود را باور نکنند و احساس خود کم بینی، حقارت، کم رویی و به طور کلی، ویژگی های شخصیتی منفی پیدا کنند. نداشتن اعتماد به خویشتن، مانعی برای بروز خلاقیت بنابراین، فکر را محدود می کند و به خلاقیت، که لازمه اش تفکر و تعقل است، نخواهد رسید (اسحاقی، ۱۳۸۷، ص. ۴۷).

در واقع مشخص شد فرزندان که در محیط خانواده مسئولیت خود را با تجربه های گوناگون کسب کردند، تفکر خلاق و همچنین افزایش اعتماد به نفس را به دنبال دارد. اما فرزندان که استعداد دارند اما در کودکی تجربه نکردند تفکر خلاق ندارند و نتیجه آن کاهش اعتماد به نفس است.

نماینده و رهبر گروه بودن یکی از مهارت هایی است که فرزندان دوست دارند آن را بیاموزند و این مهارت با اعتماد به نفس رابطه مستقیم دارد.

ب: مهارت های اجرایی (مدیریت و رهبری)

کودکی که در خانواده نقش خود را در انجام مسئولیت های دوران کودکی به خوبی ایفا کرده و توانسته به خود باوری و اعتماد به نفس خوبی دست پیدا کند، در آینده، ترسی از پذیرش مسئولیت های بزرگ نخواهد داشت. مسئولیتهایی که لازمه تحقق آن انجام وظیفه صحیح و دقیق افراد یک مجموعه بزرگ می باشد، او رهبری این افراد را به عهده دارد و مسئول نظارت به کار تک تک افراد این مجموعه می باشد. در سیره تربیتی امام رضا (علیه السلام) نیز چنین آمده که ایشان با واگذارن مسئولیت ها به فرزند خود، قدرت مدیریت و رهبری را در او لویت کردند و نیز زمینه استقلال و خود اتکایی وی را فراهم ساختند.

حنان بن سدير می گوید: «حضرت جواد (علیه السلام) با اینکه کودک و نوجوان بود، پیوسته اداره کارهای حضرت رضا (علیه السلام) را در مدینه به عهده داشت و به خادمان حضرت امر و نهی می کرد و هیچ یک از خدمت گزاران با وی مخالفت نمی کرد». این بدان معناست که حضرت جواد (علیه السلام) مدیریت خوبی داشتند و آن ها با ایشان مخالفت نمی کردند. با توجه به این مطالب درمی یابیم که خانواده تأثیر مثبت یا منفی در تربیت فرزند دارد (وظیفه مند، ۱۳۹۱، ص. ۳۲، ۳۱).

باتوجه به اینکه ما از اهل بیت علیه السلام الگو می گیریم ایشان به وضوح اشاره کردند و مسئولیت پذیری باعث افزایش قدرت مدیریت فرزند می شود که زمینه ساز اعتماد به نفس خواهد شد.

نتیجه گیری

این تحقیق در راستای کمک به آگاهی در پرورش فرزندان با شخصیت و مسئولیت پذیر باعزت نفس و اعتماد به نفس بالا انجام شد. احساس مسئولیت باعث رشد درونی می شود و این نیز خدا باوری را در پی دارد. جامعه ای که افراد مسئولیت پذیر آن را تشکیل داده اند به دنبال هدف و کمال نهایی، خداوند پیش می روند.

نتایج بنده از این تحقیق شامل موارد زیر است

۱. فرزندانی که مسئولیت پذیرند نسبت به همه امور دینی و اجتماعی خود را مسئول می دانند.
 ۲. فرزندان خلاق و روحیه ی مدیریتی بالا دارند.
 ۳. رابطه والدین و فرزندان بسیار گرم و صمیمی است.
 ۴. زمانی که مسئولیت ها بین اعضای خانواده متناسب با سن تقسیم می شود هویت شخص شکل می گیرد و حس توانمندی به او دست می دهد .
 ۵. فرزندان همکاری و همدلی را تجربه کردند و در نسل های خودشان موثر است.
 ۶. زمینه رشد و شکوفایی فرزندان محیا می شود .
- باتوجه به این تحقیق و مطالعه پیرامون این موضوع به نظر نگارنده عناوین قابل پژوهش دیگری نیز وجود دارد که پیشنهاد می شود دوستان علاقه مند ، درباره ی آن تحقیق و پژوهش انجام دهند از جمله : تأثیر واگذاری مسئولیت به فرزند در کاهش اضطراب و نیز تأثیر واگذاری مسئولیت در دختران ۹ سال به بالا.

منابع

کتاب ها

۱.قران کریم

۲.احمدی، حبیب الله، فاطمه سلام الله علیها الگوی زندگی، فاطیما، قم، ۱۳۷۹

۳. اسحاقی، سید حسین، نوآوری، بستر شکوفایی، دفتر عقل، قم، ۱۳۸۷
 ۴. حسینی نژاد، سید مجتبی، نقش مادر در تربیت دینی فرزندان، اثر قلم، قم، ۱۳۹۹
 ۵. دانشمند، مهدی، تربیت خانواده با تکنیک های قرآنی، ۱۴۰۰
 ۶. شاه محمد پور، صمد، چگونه فرزندان باهوش و خلاق تربیت کنیم؟ میراث انبیا علیه السلام، قم، ۱۳۹۶
 ۷. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، جلد های ۵، ۱۸، ۲۰ ترجمه موسوی همدانی، انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۹۲
 ۸. فلسفی، محمد تقی، کودک از نظر وراثت و تربیت، هیئت نشر معارف اسلامی، تهران، ۱۳۴۱-۱۳۴۲
 ۹. وظیفه مند، رضا، فرزند یک امانت است: عوامل و روش های موثر در تربیت فرزندان، قدس رضوی، مشهد، ۱۳۹۱
 ۱۰. نیازی شهرکی، محمد رضا و همکاران، استرس، پیشگیری و درمان، امیر فدک، اصفهان، ۱۳۹۷.
- مقالات
۱. باهنر، ناصر، . و امینی هرنندی، رضا. (۱۴۰۳) مولفه های الگوی مطلوب ارتباطات والدین با نوجوانان: مطالعه کیفی؛ فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، ۱۹ (۶۷)، ۵۶-۳۵.
 ۲. شیخ الاسلامی، راضیه، . و برزو، شیوا. (۱۳۹۴). فرزند پروری و مسئولیت پذیری در نوجوانان: نقش واسطه گری سبک های پردازش هویت. روش ها و مدل های روانشناختی، سال ششم، شماره نوزدهم، بهار.

۳. طهرانی مقدم، حامد، . و شریعت باقری، محمد مهدی. (۱۳۹۶). مسوولیت پذیری و راهکارهای ارتقا آن در نوجوانان دانش آموز. کنفرانس ملی پژوهش های نوین ایران و جهان در روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.

۴. یزدان پناه، لیلا، و حکمت، فاطمه. (۱۳۹۳). بررسی عوامل موثر بر مسئولیت پذیری اجتماعی جوانان (مطالعه دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان) مجله مطالعات اجتماعی ایران ۱۵۲-۱۲۸.

سایت ها

حوزه نت

<https://hawzah.net/fa/Article/View/98333/%D8%B3%D8%A8%DA%A9-%D8%B2%D9%86%D8%AF%DA%AF%DB%8C-%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%AF%D9%87-%D8%A8%D8%B1%D8%AA%D8%B1-%D8%A7%D8%B2-%D9%85%D9%86%D8%B8%D8%B1-%D9%82%D8%B1%D8%A2%D9%86>